

הרב אורי שרקי

אורות - אורות מלחמה, פרק א'

מתוך ספר אורות לראי"ה קוק

סיכום שיעור - עוד לא עבר את עריכת הרב

כשיש מלחמה גדולה בעולם מתעורר כח משיח. (הכוונה של הביטוי "כח משיח": הרעיון שאפשר לשנות את העולם לטובה. אצלנו הרעיון הזה מרוכז באישיות ספציפית מבית דוד שימלוד עלינו, אבל המשיח הוא רק גולת הכותרת של התהליך החיובי הכללי שיעבור על העולם). יש סופר ישראלי שאמר שהוא העריך את הרב קוק עד שהוא קרא את המשפט הזה ("כשיש מלחמה גדולה בעולם מתעורר כח משיח"). ובאמת נשאלת שאלה על הרב קוק: איך יכול להיות שהרב רואה משהו חיובי במלחמה? התשובה לשאלה היא, שצריך להבין למה הרב התכוון: כח משיח מתעורר בכל מיני דרכים (ואחת מהן - מלחמות). בשלב מוקדם מאוד החליטו בני האדם שההיסטוריה תעבור דרך קיום מלחמות. ולכן אין לקב"ה ברירה אלא להשתמש בנתונים הקיימים בעולם ומתוך הנתונים האלה (המלחמות) לעורר את כח המשיח. ויש לשים לב להבחנה של הרב קוק בין "מלחמה רגילה" ל"מלחמה גדולה": מלחמה רגילה היא סתם רשעות, ולעומתה מלחמה גדולה (מלחמת עולם) היא סימן שסדרי העולם עוברים שינוי, העולם שלפני המלחמה אינו העולם שלאחרי המלחמה. המלחמה הגדולה גורמת לכל מיני מחשבות על שינויים. **"עת הזמיר הגיע,"** הרב מצטט כאן משיר השירים: **"עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו"**. חז"ל דורשים את "הזמיר" מלשון לזמור (לגזום). כלומר: הגיע הזמן לחתוך. **"זמיר עריצים, הרשעים נכחדים מן העולם והעולם מתבסס,"** הגיע הזמן לחתוך את הרשעים מהעולם, על מנת שיהיה לו יותר טוב. **"וקול התור נשמע בארצנו"**. כאשר מתבצע חיתוך של חלקי הרוע בעולם, הגאולה הולכת ומתקדמת. נשאלת השאלה: זה נכון שבמלחמה ישנם הרבה רשעים שנכרתים מן העולם, אבל יש גם הרבה חפים מפשע שנכרתים (או לפחות סובלים) במלחמה, אז איפה הצדק? **"היחידים** (-אנשים פרטיים צדיקים. לא בהכרח מדובר על צדיקים גמורים, אלא על אנשים רגילים שלפי מעשיהם אינם ראויים להספות במלחמה (2) **"הנספים בלא משפט, שבתוך המהפכה של שטף המלחמה, יש בה (באופן יחסי) ממדת מיתת צדיקים המכפרת,"** נשאלת השאלה: איך יכול להיות שמיתת צדיקים מכפרת? מה הקשר בין מות צדיק לבין חטאי הרשע? זאת מחשבה פגאנית לכאורה! תשובה: יש ערבות. צדיקים אוהבים את כולם, וברגע שמישהו אוהב מישהו אחר אז הם נהיים מאוחדים. כלומר: הצדיק מתייחד באהבה אל האחר. וברגע שכואב לאחר כואב גם לצדיק. לדוגמא: אמא אוהבת את הילד שלה, וכשכואב לילד כואב גם לה. וזה יכול להיות גם בכיוון ההפוך: האהבה שיש לאם כלפי בנה גורמת לסבל לחול בו. יוצא לפי זה: כשהצדיקים שאוהבים את כולם נפטרים, הם כביכול לא מתו, אלא אחרים מתו דרכם, כיוון שהם מאוחדים עמם. כלומר: כאשר הצדיק מת משהו מת בשאר העולם (3). נשאלת השאלה: אבל אם הצדיק לא רוצה למות, אז איך יכול להיות שהוא מת בכל זאת? תשובה: הצדיק לא רוצה למות, אלא הצדיק מחובר. עצם עובדת חיבורו גורמת לו את הסבל. למשל: הלב נפגע ממחלות באיברים, יכול הלב לומר: אני לא עשית כלום, למה מגיע לי לסבול? אומרים לו: בגלל שהנך לב אתה חייב להפגע. כך הצדיק: הסבל של הצדיק זאת תוצאה טבעית לעצם היותו צדיק. כי הצדיק הוא אישיות לא פרטית, שמזדהה עם סבל הזולת. ועצם ההזדהות הזאת גורמת לו לסבול בעצמו. אמא לא יכולה להגיד: "למה אני חייבת לסבול את סבל התינוק שלי?", כי עצם היותה אמא מחבר אותה לתינוק ולסבלו (4). **"עולים הם למעלה בשורש החיים ועצמות חיהם מביא ערך כללי לטובה ולברכה אל כלל בנין העולם בכל ערכיו ומובניו"**. הרב כאן מסתמך ברעיון שמקורו בסתרי תורה: הנשמות פועלות בעולם דווקא אחרי פטירתן (5). **"ואח"כ כתום המלחמה מתחדש העולם ברוח חדש ורגלי משיח מתגלים ביותר,"** בסיום המלחמה הגדולה צצים

בעולם רעיונות ומחשבות על עולם משופר, וזה אכן מה שקרה אחרי מלחמת העולם הראשונה. לדוגמא: הקימו את חבר הלאומים על פי עצתו של הנשיא וילסון, שתיקן ארבעה עשר נקודות על עולם חדש (כמובן, שבמלחמת העולם השנייה זה לא עזר). והמחשבות האלו על עולם טוב יותר נבטו גם לקראת סוף מלחמת העולם השנייה: ועידת יאלטה, הקמת האו"ם וכולי. ולמרות שגם חבר הלאומים וגם האו"ם בסופו של דבר נכשלו במשימותיהם, יצאו ממלחמות העולם דברים טובים: הצהרת בלפור (ממלחמת העולם הראשונה) והקמת מדינת ישראל (ממלחמת העולם השנייה). **"ולפי ערכה של גודל המלחמה בכמותה ואיכותה** (-הכוונה ב"איכותה" זה לא שהמלחמה טובה, אלא שהיא מתוחכמת, טכנולוגית וכולי) **ככה תגדל הצפיה לרגלי משיח שבה"**. כפי שהמהר"ל מסביר בספרו "נצח ישראל": המשיח זה עולם חדש, וכדי שהוא יופיע צריך קלקול של העולם הקודם. **"מלחמת עולם של עכשיו"** - "מלחמת העולם של עכשיו" הכוונה למלחמת העולם הראשונה, שבזמנה הרב קוק כותב את 'אורות המלחמה' 6). **"צפיה נוראה גדולה ועמוקה יש בה, מצורף לכל גלגולי הזמנים והוראת קץ המגולה של התישבות ארץ ישראל"**. נשאלת השאלה: מה זה "הקץ המגולה"? תשובה: הגמרא בסנהדרין דנה על סימני הגאולה, ושמה רבי אבא אומר: "אין לך קץ מגולה מזה שנאמר 'ואתם ערי ישראל ענפיכם תתנו ופריכם תשאו עמי ישראל כי קרבו לבוא' ". הסימן המובהק שהקץ (הגאולה) קרוב זה שארץ ישראל נותנת פירותיה בעין יפה 7). ומכיוון שהרב קוק חי בתקופה שבה הייתה תחייה חקלאית בארץ, אז הצפייה שלו לגאולה מתוך המלחמה הזאת היא עוד יותר גדולה. **"בדעה גדולה, בגבורה עצומה, ובהגיון עמוק וחודר, בתשוקת אמת וברעיון בהיר, צריכים לקבל את התוכן הנשא (-הנעלה) של אור (- דעה/תפיסה) ד' המתגלה בפעולה נפלאה בעלילות המלחמות הללו ביחוד"**. דרך המאורעות אנו יודעים את ה' יותר טוב מאשר ממקודם. **"בעל מלחמות"** כוונת הביטוי "בעל מלחמות" זה שהקב"ה הוא הבעלים של המלחמות, ומתוך כך הוא לוקח אחריות עליהם. אמנם מי שהחליט על המלחמות אלו בני האדם, הקב"ה רק משתמש במלחמה על מנת להיטיב עם בראיו. **"זורע צדקות"**, כוונת הביטוי "זורע צדקות" זה ללמדנו שכמו שבכל דבר שזורעים (ומחכים שיגדל), צריך זמן. כלומר: הדברים הטובים ("הצדקות") מהמלחמות לוקחים זמן. (דרך זה שיש מלחמות הקב"ה מכין את העולם לעתיד). לדוגמא: מלחמת העולם הראשונה הייתה קטסטרופה, אך היא גרמה למשהו טוב לקרות: להצהרת בלפור. **"מצמיח ישועות"**, ומתוך כך הקב"ה "מצמיח ישועות", כלומר: יקים לנו מדינה. נשאלת השאלה: המלחמה גרמה להרבה צרות, מה עם כל הנזקים מהצרות? **"בורא רפואות"**, תשובה: הקב"ה הוא גם "בורא רפואות" לנזקים של המלחמות. **"נורא תהלות"**, ומתוך כל אלה הקב"ה ראוי שיהללו אותו 8). **"אדון הנפלאות"**, כיוון שהקב"ה ראוי שיהללו אותו, אנו מבינים שהוא פעל על ידי הנהגות נסתרות. כלומר: דברים שלנו נראים רעים משמשים אותו למטרות טובות, ובמובן הזה הוא "אדון הנפלאות". (שהכוונה ב"נפלאות" זה מוסתרות). **"המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית"**, הקב"ה מחדש את עולמו בכל יום על ידי תהליכים של הרס העולם ובניין העולם. **"אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו מהרה לאורו"**. דווקא מתוך כל המלחמות והצמחת הישועות מתגלה "אור חדש על ציון", כלומר: תפיסה חדשה של האלוהות מתחדשת דרך שיבתנו לציון כתוצאה מכל המלחמות הגדולות. ומתוך "נזכה כולנו מהרה לאורו".

הערות:

- 1) כפי שהיתה בזמנו של הרב קוק.
- 2) שאברהם אומר: "אולי יש חמישים צדיקים בתוך העיר" הוא לא מתכוון לחמישים צדיקים גמורים, אלא לחמישים אנשים שיכול להיות שהם חוטאים מדי פעם אבל באופן כללי אורח חייהם הוא חיובי ולא מצריך להורגם.

3) "מיתת צדיקים מכפרת" זה דבר שונה מאוד מאופן הכפרה בנצרות: אצלם מי שמכפר על האדם זה האלוהים. שהוא נעלה מן האדם. אבל זה יוצר בעיה: איך יכול להיות שסבלו מכפר על האדם, הרי אין קשר בינו לבין האדם? מה שאין כן אצלנו: אדם מכפר על אדם. יש קשר בין בני האדם, קשר של זהות. הנצרות ממשיכה רעיונות פגאניים עתיקים: מידת הדין חייבת להתקיים.

4) נשאלת השאלה: אם האם הייתה מחנכת את הילד כמו שצריך, היא לא הייתה סובלת כי הילד לא היה סובל. כמו כן, אם הצדיק היה מחנך את הדור, הוא לא היה צריך כלל לתקנו? תשובה: התשובה נמצאת בשאלה. באמת יש אחריות של הצדיק על הדור, ולכן יש מידת מעורבות של הצדיק בעוונות של הדור.

5) נשאלת השאלה: מהביטוי של הרב "יחידים הנספים בלא משפט" משתמע שלקב"ה לא אכפת מהפרט אלא רק מהמהלכים הכלליים, וזה גורם ליחיד תחושה של קבלת הגזרה? תשובה: לקב"ה דווקא מאוד אכפת מחיי היחיד, בני האדם (הממשלות) הם אלה שלא אכפת להם מחיי היחיד. הסבר: מה הקב"ה יכול לעשות כשיש מלחמה גדולה? מה הוא יכול לעשות כשהוא רואה שהפרט נעזב? הוא לוקח את הפרט הזה ומעלה אותו בשורש החיים, ובעצמות חיו מאיר לעולם. כלומר: אם בן אדם מת במלחמה (באשמת בני אדם אחרים) למרות שזה לא מגיע לו, הקב"ה מוביל לכך שכל מה שאותו האדם היה אמור לפעול בעולם במשך חיו, יופיע בו בבת אחת. נשאלת השאלה: אבל הקב"ה יכול לעשות שלא יהיה מלחמות וזהו? תשובה: לא, כי אז לא תהיה בחירה חופשית. (הרמב"ם מדבר על זה בשמונה פרקים, פרק שמיני: זה שמעון שהרג לראובן - אחר שזה מוכרח שיהרוג, וזה מוכרח שיהרג - למה נענש שמעון? ואך יתכן גם-כן עליו יתברך, צדיק וישיר הוא, שיענישו על פועל שאי-אפשר לו שלא יעשהו, ואפילו השתדל של יעשהו לא היה יכול? כלומר: עצם זה שבני האדם נהרגים זה בחירתם, לא בחירת הקב"ה) בני האדם בעצמם בחרו לחיות בדרך המלחמה ולהרוג אנשים. ואותם אנשים שכבר מתו נותן להם הקב"ה ערך לטובה. ולכן: לא הקב"ה עזב את הפרט, אלא דווקא בני האדם (הממשלות) שהנהיגו מלחמות). הקב"ה עושה בדיוק הפוך: הוא מרומם את הפרט.

אגב: בלי שום קשר למלחמה, אפשר לראות את התופעה הזו (שהקב"ה מופיע את רעיונותיהם הגדולים של אנשים מסוימים דווקא אחרי מותם) אצל כמה אנשים, ובמיוחד אצל צדיקים. לדוגמא: הבבא סאלי, רבי ישראל אבוהצירא. כשהוא היה חי מעטים היו מקורבים אליו, וברגע שהוא נפטר הוא נהיה מקורב להמון עם. כנראה שיש השפעה מיוחדת של הנשמה דווקא אחרי שהאדם מסיים את תפקידו הגלוי בעולם הזה. כל זמן שהוא בעולם הזה האדם נמדד לפי ערך מעשיו, אבל אחרי פטירתו מה שמאיר בעולם זה לא מעשיו, אלא עצמות חיו. העצמות הזאת לפעמים יותר גדולה ממה שהיה גלוי בשטח. וזה מה שאומר כאן הרב: "עצמות חיהם מביא ערך כללי...". כלומר: לא רק היצירות שהאדם יצר בעולם נחשבים חלק מהנשמה שלו, אלא כל מה שהוא היה יכול ולא הספיק להתממש נחשב חלק מהנשמה שלו. מסופר בירושלמי: היה אמורא אחד בשם רבי בון, שנפטר בגיל עשרים ושמונה. הגמרא מספרת שנשמתו של רבי בון עלתה לפני כסא הכבוד והתלוננה שהוא נפטר מוקדם מדי והיה יכול ללמוד יותר תורה. ענה לו הקב"ה שזה נחשב כאילו הוא למד את כל מה שהיה יכול ללמוד (הוא בבחינת למד). זאת ועוד: ההלכה קובעת שאם "נאנס אדם ולא עשה מצווה מעלה עליו הכתוב כאילו עשהו". כאילו הקב"ה עשה, שמעשיו גדולים משל האדם! כלומר: כשאדם עושה מעשה הערך של המעשה הוא כפי השתדלותו של האדם. אבל כאשר האדם נאנס ולא עשה, אז המעשה נמדד כאילו הקב"ה בעצמו עשה. וברור שכשהקב"ה עושה מעשה זה יותר גדול וטוב מאשר שהאדם עושה מעשה. זאת משום שהרצון הפרטי של האדם כבר לא מעורב, אלא הרצון הכללי של הקב"ה שתעשה המצווה הוא הפועל בעולם.

6) באגרות ראייה ג' יש מכתב שהרב כותב בהיותו בשוויצריה, שבו הוא מציין שהוא כל הזמן שרוי בצער על צרת העולם. כלומר: הרב קוק בשוויצריה חי טוב באופן אישי, אך מאחר שהוא היה בעל נשמה כללית מאוד, צרתו של העולם מצרה גם לו.

7) ואכן, באמצע המאה ה-19 ועד מלחמת העולם הראשונה, התחילה ההתיישבות החקלאית בארץ ישראל (קמו המושבות: פתח תקווה, ראש פינה, בית ספר מקווה ישראל, פרדס התימנים בתל אביב וכולי).

8) שהרי יש הלכה שצריך להגיד הלל כשיש ישועה. מתוך "מצמיח ישועות" (וי"בורא רפואות") מופיע נורא תהילות.